

Korter douchen als waterbesparing? Wat we eten blijkt veel belangrijker: 75 % van het Belgische waterverbruik houdt verband met voeding.

— Door **Thomas Detombe**

Hoe beperk je je waterverbruik? De Vlaamse milieumaatschappij (VMM) zet je op weg met 14 bruikbare tips. Zuinige douchekoppen, een slimme toiletspoeling: 'alle beetjes helpen', is de boodschap. Onderaan de brochure wordt kort en weinig concreet vermeld dat ook voeding een rol kan spelen in je waterverbruik.

Dat laatste vindt professor Arjen Hoekstra een gemiste kans. Hoekstra is hoogleraar watermanagement aan de Universiteit Twente. Hij vindt dat overheden veel meer moeten sensibiliseren rond de impact van onze voedingskeuzes. "Het is waarschijnlijk niet sympathiek om dat zo te zeggen, maar al die 'besparingsoperaties' in huis maken amper een verschil. Huishoudelijk waterverbruik vertegenwoordigt slechts een fractie van ons totale verbruik: ongeveer 120 liter op een totaal van zo'n 5200 liter per persoon per dag."

Die 5200 liter bevat ook ons 'verborgen' waterverbruik, en daarin valt onmiddellijk het grote aandeel van voedingsmiddelen op. 75 % van het Belgische waterverbruik situeert zich in de landbouw. Op wereldvlak is dat zelfs 92%. "Wat we eten doet er veel meer toe dan hoelang we onder de douche staan of hoe vaak we het toilet doortrekken", vat hij samen.

Tochtstopper

Hoekstra vindt veel campagnes over waterbesparing misleidend. "Ze focussen op 1 tot 3% van ons totale waterverbruik en vergeten de olifant in de kamer: wat we eten. Elke voorlichting over waterbesparing zou nochtans daarmee moeten beginnen,

anders schiet ze haar doel compleet voorbij." Hij vergelijkt met campagnes over energieverbruik. "Stel dat de overheid zou pleiten voor een tochtstopper aan je voordeur, maar nergens vermeldt dat je beter ook je dak isoleert en voor dubbele beglazing kiest. Wie zou dat serieus nemen?"

Niet alle voeding is even waterintensief. De teelt van een appel vraagt 125 liter water, een sneetje brood 20 liter, een blikje cola 100 liter. Die gegevens worden niet vermeld op de verpakking van producten. Water-vriendelijk consumeren is daardoor

niet vanzelfsprekend. Hoekstra pleit daarom voor duurzaamheidslabels. "Zoals je energielabels op je wasmachine of koelkast vindt, zo zou je voedingsproducten een eco- of waterlabel kunnen geven, met duidelijke kleurtjes of scores. Mensen hebben recht op duidelijke info. Hoeveel mensen weten bijvoorbeeld dat 1 kilogram rundvlees 15.000 liter water opslorpt? Dat is gigantisch veel. Je kunt er 375 keer mee onder de douche."

Minder vlees

Ook de productie van andere

dierlijke producten zoals kaas (5060 l/kg), varken (6000 l/kg), melk (1000 l/liter) en boter (5550 l/kg) vergt veel water. Als je waterverbruik per kcal of per gram proteïnen uitdrukt, zie je systematisch hogere cijfers voor dierlijke producten. Dat is geen toeval. De teelt van landbouwgewassen vraagt al relatief veel water. Als je die gewassen vervolgens inzet als voedsel voor landbouwdieren, verlies je nog eens tonnen water, omdat een dier veel graan moet eten om een kilogram vlees of – bijvoorbeeld – een liter melk te produceren.

Je kunt al dat graan beter rechtstreeks consumeren. Hoekstra moedigt mensen aan om minder vlees te eten. "Onze vleesconsumptie vergt dagelijks zo'n 1000 liter water per persoon. Er zijn voldoende plantaardige alternatieven die ook alle nodige bouwstoffen bevatten, zoals peulvruchten en linzen. En als je toch graag een stukje vlees blijft eten, kies je beter voor kip. Of vis."

Wie opteert voor plantaardig kan ook daarin bewustere keuzes maken. De website www.watervoetafdruk.be quoteert verschillende producten volgens hun waterimpact en ecologische impact. Je kunt er ook terecht voor bruikbare kooktips. Een van de richtlijnen is: ga voor weinig bewerkte, lokaal gekweekte producten. Een kilogram volkoren tarwe vergt bijvoorbeeld 1500 liter water. Als je gaat voor geraffineerde tarwe (witte bloem) verbruikt je voor dezelfde hoeveelheid 2400 liter. Rijst, quinoa en gerst blijken grote watervervlinders, zij staan voor 3000 tot 5000 liter per kilogram. Polenta en vooral aardappelen zijn duurzame alternatieven: een kilogram aardappelen vraagt slechts 170 liter water.

Van alle voedingsmiddelen hebben groenten de kleinste waterimpact. Hun afdruk schommelt gemiddeld tussen 100 en 500 liter per kilogram. Asperges, artisjok, mais en erwten zijn uitzonderingen op die regel. Per kilogram scoren zij 1000 à 1400 liter.

Humanitaire ramp

België is een regenachtig gebied. Vormt onze hoge watervoetafdruk dan wel een probleem? Hoekstra countert dat idee. "89% van het Belgische waterverbruik situeert zich niet hier, maar in het buitenland. De helft van dat 'externe water' pompen we op in waterarme gebieden. Wij, bewoners van een nat land, gebruiken dus water uit verre, droge gebieden. De gevolgen voel je vooral ter plekke. Arme boeren slagen er bijvoorbeeld niet meer in hun land te irrigeren, omdat grote voedingsbedrijven al het aanwezige water gebruiken voor de export."

Watervoetafdruk.be berekende dat de watervoorraden in enkele grote graanproducerende landen afnemen. Men vangt dat voorlopig op door grondwater op te pompen, maar ook dat peil staat onder druk. Behalve tot een stagnatie van de voedselproductie dreigt dat te leiden tot grote onzekerheid in de directe waterbevoorrading van miljarden mensen. "Een humanitaire ramp loert om de hoek", waarschuwt Hoekstra. Verschuillende mondiale instellingen treden hem bij. Volgens het World Economic Forum is groeiende waterschaarste zelfs een ernstige bedreiging voor de wereldeconomie.

Schaars goed

Ondanks de immense uitdaging mist Hoekstra concrete acties op het terrein. Hij ziet nochtans verschillende mogelijke oplossingen. "Een eerste, essentiële stap is dat men water erkent en waardeert als een schaars goed. Nu is water een publiek goed: iedereen mag er ongelimiteerd gebruik van maken", legt hij uit. "Het enige wat geld kost is het gebruik van de pomp of zuiveringsinstallatie. Dat is ook wat mensen betalen op hun waterfactuur. Een prijsplakken op water of op waterintensieve producten zou consumenten en bedrijven aansporen tot grotere spaarzaamheid."

Hij pleit ook voor strengere regulering. "Men zou limieten op het

"1 kilo rundvlees slurpt 15.000 liter water op. Daar kun je 375 keer mee onder de douche."

waterverbruik kunnen instellen per regio, afhankelijk van hoe droog een gebied is. Zo bescherm je waterarme gebieden en stimuleer je landbouw in nattere regio's."

Hoekstra hoopt op meer daadkracht van overheden, maar is ook realistisch. "De meeste regulerende of fiscale maatregelen liggen politiek gevoelig. Waar in de productieketen je ook reguleert of extra belast, er zal altijd 1 belangengroep of industrie de dupe van zijn. Een grote sprong voorwaarts verwacht ik daarom niet. Het zal van kleine stapjes op verschillende terreinen moeten komen."

Kunnen innovaties in de voedselproductie ons helpen om meer en toch duurzamer te produceren? "Dat kan een deel van de oplossing zijn. Toch is ook deze piste niet heiligmakend. Innovaties die leiden tot minder waterverbruik zijn zeker mogelijk, maar ze zullen niet volstaan om de groeiende voedsel- en zeker vleesvraag op te vangen."

Heldere informatie

En zo komen we opnieuw bij de macht van de consument. Die moet wel geïnformeerd zijn. "Zonder duidelijke voorlichting blijft het dweilen met de kraan open. Mensen hebben recht op heldere informatie die hoofdzaak van bijzaken onderscheidt. Wil je iets doen aan je waterverbruik? Kies dan voor meer plantaardige voeding. Dát zou de grote boodschap in elke communicatie over waterverbruik moeten zijn", besluit Hoekstra.

Daar winnen we allemaal bij. Wie duurzamer eet, eet immers ook gezonder. ■

<http://waterfootprint.org>
www.watervoetafdruk.be

Waterbesparing: druppels op een hete plaat

Voeding en water: moeilijke boodschap

Als je de kraan dichtdraait tijdens het tandenpoetsen, ben je dan niet goed bezig? Alle beetjes helpen, toch? – Door **Thomas Detombe**

Penny wise, pound foolish, luidt het Engelse spreekwoord: letten op de kleintjes zet geen zoden aan de dijk als je het grote geld door ramen en deuren buiten gooit. “Daarom zijn de voorlichtingscampagnes rond waterverbruik misleidend”, stelt Henriette Prast vast. Prast is hoogleraar gedrags-economie aan Tilburg University. Tot voor kort wist ook zij niet hoeveel water onze voeding opslorpt. “Ik viel haast van mijn stoel toen ik de cijfers hoorde op een lezing van mijn collega Arjen Hoekstra. Het verbaasde me dat ik die cijfers nooit eerder zag. Ze zijn nochtans al jaren gekend.”

Morele vrijbrief

“Bij waterverbruik denken de meeste mensen vooral aan water dat ze zien stromen, het water dat uit de kraan komt”, zegt Prast. “Ze proberen op dat niveau hun verbruik terug te dringen en geloven dat hun inspanningen een wezenlijk verschil kunnen maken. De meeste campagnes rond waterverbruik spreken dat niet tegen. Door te focussen op huishoudelijk waterverbruik, versterken ze dat idee zelfs nog.”

Is daar iets mis mee? Alle beetjes helpen toch? “Mensen zitten zo in elkaar dat ze, als ze op het ene terrein iets goed doen, het zichzelf gunnen te zondigen op andere terreinen. Dat noemen we het ‘morele-vrij-

brief-effect’, iets wat zich ook laat voelen bij duurzaam gedrag. Concreet: stel dat je vanuit ecologische overwegingen elke dag bewust een korte douche neemt. Dan gun je het jezelf, al dan niet bewust, op andere terreinen ‘onduurzaam’ gedrag te vertonen. Aangezien korter douchen nauwelijks een gunstig effect heeft, is de kans groot dat campagnes daarover per saldo een averechts effect hebben.”

Prast beseft dat een verhaal over voeding niet makkelijk te verkopen is. “Mensen willen vooral dingen horen die hen blij maken, we vermijden negatieve boodschappen. Het is fijn om te geloven dat je met een piepklein offer een bijdrage levert, het is niet fijn om te horen dat je iets moet opofferen waar je sterk aan hecht.”

Het ruimere plaatje

Net daarom moeten overheden en ngo’s duidelijker communiceren, vindt ze. “Want minder water verbruiken belangt iedereen aan. Het is belangrijk voor de mondiale voedselzekerheid, voor mensen in verre, waterarme gebieden en voor de stabiliteit in de wereld. Dat bredere perspectief kan deel uitmaken van voorlichtingsboodschappen.”

Goed geïnformeerde burgers zijn echter geen garantie op succes, weet Prast. “Mensen laten zich in hun gedrag sterk beïnvloeden door wat de meeste anderen doen. Dat noemen we het effect van de sociale norm. Wijk je daarvan af, dan moet je dat uitleggen, je zelfs verontschuldigen. Als ik in Amsterdam fiets en aan een rood licht stop, vragen omstanders me waarom ik dat doe. Feit is dat bijna iedereen door het rood fietst in Amsterdam. Dat maakt mijn gedrag vreemd, ook al volg ik als enige de verkeersregels. In voedingskeuzes zie je vergelijkbare dynamieken. Een vegetariër moet niet alleen doorgeven dat hij geen vlees eet. Hij moet tafelgenoten ook uitleggen waaróm hij dat niet doet. Om tot grote veranderingen te komen heb je een zekere kritische massa nodig. Tot je die bereikt hebt, volgen de meesten onder ons de heersende norm.”

Toch wanhoopt Prast niet. “Je kunt een andere sociale norm niet aan individuen opleggen. Maar organisaties kunnen het individuen wel gemakkelijker maken om zich anders te gedragen dan volgens de heersende norm. Nu doen ze eerder het omgekeerde.” ■

“Goed mogelijk dat campagnes voor spaarzaam douchen een averechts effect hebben.”